

"Şu kâinatta bütün eserler, mahlûklar, masnûlar hadsiz vücûdlariyle, hâlık ve sâni ve fâillerinin vücûd-u ef'âline ve esmâsının vücûduna ve evsafının vücûduna ve şununat-ı zâtiyesinin vücûduna ve Zât-ı Akdesinin vücub-u vücûduna kat'î bir..." izahı?

Burada, Cenab-ı Hakk'ın hem zatının, hem şununatının, hem sıfatlarının, hem isimlerinin, hem yaptığı iş ve icraatlarının ve eserlerinin nihayetsiz kemalde ve cemalde olduğunu, baştan aşağıya, aşağıdan başa doğru gösteriliyor. Eserden yola çıkılarak, eser sahibinin zâtı, sıfatı ve isimleri hakkında bilgi ediniliyor. Onun meleke ve mahareti hakkında bir kanaate ulaşılma hedefleniyor.

Felsefe ve ilm-i kelimada, en sağlam yol ve ikna edici delil, eserden müessire doğru gitmek olarak kabul edilmiştir. Yani, eser sanatlı ve hikmetli ise, eser sahibi de sanat ve hikmet sahibidir, neticesine ulaşmak gibi. Ortada mükemmel bir sanat harikası vardır. Bu sanat harikasına sahip olmak için, o sanatta görünen isimlere sahip olmak gereklidir. O isimlere sahip olmak, sıfatlara sahip olmayı gerektirir. O sıfatlar ise, zâtın hal ve keyfiyetinden kaynayıp geliyor. Yani, şununattan geliyor. O şununatın mahalli ve dayandığı yer ise, ulvi bir varlık olan Zât-ı Akdes'dir.

Allah'ın mükemmel icraat ve sanatlarının arkasında, mükemmel isimler işliyor. O isimler, farklı mana ve tecelliler ile eser ve sanata şekil ve estetik katıyor. O mükemmel, sayısız isimlerin arkasında ise, mükemmel, ezeli ve ebedi, yedi sıfat duruyor. Bu yedi sıfat, yani **hayat, ilim, irade, kudret, sem, basar ve kelam** isimlerin gerçek arka planıdır. Yani bütün isimler bu yedi sıfattan türer, çıkar. Bu yedi sıfat olmasa isimler işlemez, çalışmaz. Bu yedi sıfat, biri birisiz olmaz. Yani, ilim, kudretsiz; kudret ilimsiz olamaz. Hepsi birbirine lazım ve vacip derecesinde lüzumludur.

Bu mükemmel yedi sıfat da şununat-ı Zatiye dediğimiz, Allah'ın zatına ait, anlamaktan aciz olduğumuz, ama varlığını ve tecellilerini gördüğümüz hal ve keyfiyetlerden kaynayıp geliyor. Lezzet-i mukaddese, memnuniyet-i mukaddese gibi. Bu şununatlar, sıfatların mebdeidir. Yani başı ve ilk çıkış noktasıdır. Bu mükemmel şununat da, mükemmel bir Zât'a dayanır ve mükemmel bir Zât-ı Akdesi bize gösterip ispat eder.

Şununat-ı İlahiye: Şununat, şe'nin çoğuludur. **Şe'n** için Türkçemizde tam bir karşılık bulamıyoruz. En yakın mânâ olarak, **şen** için; "*hâl, tavır, kabiliyet*" deniliyor.

Hâlık (*yaratıcı*) Allah'ın bir ismidir; hâlıkıyet ise şe'nidir. Yâni, yaratıcı olmak Allah'ın şânındandır. Bu hâlıkıyetini icra etmek diledi mi, bu dilemeyi, yâni bu iradeyi, ilim,

---

kudret gibi sıfatlar takib ediyor ve halk (*yaratma fiili*) icra ediliyor. Böylece yaratılan o mahlûkta **Hâlık** ismi tecelli ediyor. Rab da Cenâb-ı Hakk'ın bir başka ismidir. Rab, terbiye edici demektir. Rububiyet (*terbiye edici olmak*) ise Allah'ın bir şe'nidir.

Bütün İlâhî isimler böylece düşünülduğünde, her birinin şunun-ı ilâhiyyeden bir şe'n'e dayandığı anlaşılır.

Sevmek, lezzet almak, hoşlanmak insan için birer şe'ndir. Allah da mahlûkatını sever ama, bizim bir eserimizi sevmemiz gibi değil. İşte bu İlâhî muhabbeti, mahlûkatın sevgilerinden ayırmak için "mukaddes" kelimesi kullanılır. Allah da kulunun ibadetinden memnun olur. Ama, bu memnuniyet, bir padişahın kendisine itaat eden bir askerinden memnuniyeti cinsinden değildir. İşte bunu zihinlere yerleştirmek için "**memnuniyet-i mukaddese**" tabiri kullanılıyor. Bunlar da şunun-ı ilahiyedendirler.

Allah'ın, bütün mahlûkatının ihtiyaçlarını görmekte bir lezzet-i mukaddesesi vardır. Ama bu lezzet, bizim bir fakiri giydirmekten, yahut doyurmaktan aldığımız lezzet gibi değildir.

"Her bir faaliyette bir lezzet nev'i vardır." hakikatından hareket ederek, kâinata nazar ettiğimizde, Cenâb-ı Hakk'ın her bir fiilini icra etmekte, her bir ismini tecelli ettirmekte bir lezzet-i mukaddesesi olduğu aklımıza görünür. Bu lezzetin keyfiyetini ise akıl idrak edemez. Zira, akıl ancak mahlûkat sahasında düşünebilir.

Mükemmelden mükemmel iş çıkar; sıradan, sanatsız, kusurlu işler çıkmaz. Bu sıralamayı her isim ve sıfat için tatbik edebiliriz. Kainattaki bütün cemal ve kemaller toplansa, O zatın cemal ve kemali yanında bir lem'a, bir pırıltı mesabesinde kalır. İnsan akli direkt olarak Zat-ı Akdes'in cemal ve kemalini idrak ve anlamaktan aciz olduğundan, basitten başlar, mükemmele doğru kıyasla gider. Kavramak açısından Üstad Hazretleri bu metodu çokça kullanır.

Mesela bir resim varsa, bu resim ancak çizmek fiili ile olur. Çizmek fiili varsa, çizen bir faili, yani Musavvir bir ismi işaret edip ister. **Musavvir** ismi ise ilim, irade, kudret, sem, basar, kelim ve hayat gibi yedi sıfatı ister. Yedi sıfat ise işe ve esere konu olan İlâhi şununatları, yani kabiliyetleri ister. Kabiliyetler ve şununatlar ise sonsuz kemal ve cemalde olan bir Zat-ı Akdesi ister.

Özet olarak, eserden hareketle eser sahibine intikal etmek, kati ve sağlam bir tevhit yoludur.